

Povestiri dintre rafturi

Biblioiz

de Gabriel Zănescu

Nașterea, botezul și balul – în „Gazeta Națională”

În 16 thermidor, aniversare a fondării Conservatorului de muzică, ministrul de interne a pus prima piatră la temelia bibliotecii ordonate prin legea de înființare a Conservatorului.

Ministrul, precedat de elevi și profesori, s-a prezentat pe terenul destinat construirii monumentului, a cărui formă era redată printr-o incintă desenată din tapiserii de Gobelins.

Ceremonia s-a deschis cu o simfonie executată de către elevi; directorul a citit articolul din lege referitor la înființarea bibliotecii.

Ministrul a depus într-o casetă o placă de bronz cu următoarea inscripție:

**ÎN 16 THERMIDOR ANUL 9 AL REPUBLICII FRANCEZE,
AL DOILEA AN AL CONSULATULUI
LUI BONAPARTE;
CET. CHAPTAL, MINISTRU DE INTERNE,
A PUS PRIMA PIATRĂ
A BIBLIOTECII NAȚIONALE DE MUZICĂ,
A CĂREI ÎNFIINȚARE A FOST ORDONATĂ
PRIN LEGEA DIN 16 THERMIDOR ANUL III,
ÎN INCINTA
CONSERVATORULUI DE MUZICĂ**

Au mai fost depuse trei medalii: una emisă în amintirea bătăliei de la Marengo, alta pentru pacea de la Lunéville și a treia, bătută de către membrii Consiliului în memoria înființării Conservatorului. Această medalie poartă în prim plan figura lui Apollo muzician și este gravată de către cetățeanul Desmarests, după modelul cetățeanului sculptor Lemôt.

Caseta a fost depusă apoi în fundație, purtând deasupra prima piatră a construcției.

Ministrul a adresat profesorilor și elevilor următorul discurs:

Cetățeni,

“Guvernul, pătruns de avantajele înființării Conservatorului, nu a încetat să-l încurajeze, și să dea celor care îl conduc îndreptățite motive de satisfacție.

Înființat în mijlocul furtunilor politice, Conservatorul a oferit adăpost artei muzicii, aflate pe punctul de a se exila de pe pământul însângerat al patriei noastre.

De aici au ieșit acele cânturi victorioase, devenite, ca să spunem așa, refrenul gloriei. Aici s-au născut acele imnuri tulburătoare, care, numai ele, ne-au putut îmbărbăta virtutea și au slăbit ferocitatea tiranilor.

Dar lipsea un monument pentru gloria Conservatorului și a artei pe care acesta o cultivă. În vreme ce omul de litere și savantul își depuneau lucrările în aceste sanctuare respectate de ti[m]p, și le așezau sub garanția venerației popoarelor; în vreme ce temple se ridicau pentru a cuprinde capodoperele artiștilor noștri și pentru a le transmite posterității, gloria muzicianului nu se sprijinea decât pe slaba susținere a unei tradiții trecătoare. Doar câteva

nume ale unor maestri celebri au ajuns până la noi; lucrările lor, după o grăbită îmbătrânire, au căzut în uitare și nu mai știm unde să găsim un mare număr de capodopere destinate să devină modele, sau să marcheze drumul artei.

Îi era sortit Franței să înalțe un monument durabil gloriei muzicii și necesar progresului ei, monument necunoscut armonioasei și fertilei Italii.

Aici, artistul care studiază arta încă din copilărie va găsi în același loc acele cântece simple, prime elanuri ale sensibilității și acea armonie abilă și savantă, care redă până și cea mai ușoară nuanță a pasiunilor. Va surprinde clipa când arta, ascultând naturii, o urmează și îi exprimă toate mișcărilor; și, de asemenea, clipa când, îndepărtându-se de acest frumos drum, arta se pierde în vagul unei imaginații dereglate sau al unei trecătoare mode.

Aici își va depune maestrul lucrările fără teama că vor fi ascunse îndreptățitei admirații a posterității. De acum, maestrul va prefera o reputație durabilă, unor aplauze efemere.

Acest monument începe de azi. El asociază guvernul ce-l ridică gloriei artiștilor chemați să-l îmbogățească. Fie ca această epocă să marcheze un moment important în istoria artelor.”

Prietenii științelor și ai artelor trebuie să aplaude viitoarea construire a a unui monument destinat să primească cea mai strălucitoare și mai prețioasă colecție din Europa. Prin grija guvernului, peste cinci mii de manuscrise străine și aproape tot atâtea partituri franțuzești s-au strâns deja. Cele mai multe se datorează solitudinii generalului Bonaparte, care, în anul 5, a adăugat comisiei pentru științe și arte din Italia un membru cu această însărcinare specială.”

Imediat după ceremonie, ministrul s-a dus în sala de exerciții a elevilor, unde profesorii reuniți au executat o simfonie de Haydn, într-un ansamblu pe care l-am dori peste tot, însă îl putem găsi doar aici. Orchestra a fost condusă de către cetățeanul Creutzer.

Cetățeanul Garat a cântat o arie din Oratoriul lui Haydn (Creația). A făcut-o într-un mod atât de superior (sic!), încât este foarte greu de descris senzația trăită de către auditoriu. Ar trebui ascultată.

Cetățeanul Baillot într-un trio pentru viori compoziție proprie, acompaniat de cetățenii Rode și Baudiot; Frédéric într-o piesă concertantă pentru corn și fagot; Romberg, artist străin într-un concert pentru violoncel (compoziție proprie) și Garat, ascultat pentru a doua oară într-un rondo de Nicolini au luptat pentru superioritate și au celebrat sărbătoarea armoniei. Au cântat pentru ei și pentru țara lor. Niciodată n-au depus mai multă străduință și nici nu mai obținuseră succese mai strălucite.

La plecare, publicul, format din senatori, legislatori, tribuni, membri ai institutului, femei încântătoare, au fost de acord că nu mai ascultaseră vreodată un concert mai bun.

După concert a avut loc un banchet, unde s-au aflat și elevii premianți din ultimul an.

S-au ținut următoarele toasturi:

Pentru prosperitatea Republicii!

Pentru oștile Republicii și pentru bravii mateloți care susțin onoarea pavilionului francez!

Pentru Bonaparte, învingător, aducător de pace, protector al comerțului și al artelor!

Pentru ministrul de interne, savant distins, administrator luminat, drept critic al talentelor!

Pentru Institutul național, veritabil creuzet al științelor și artelor!

Pentru bărbații celebri din toate școlile care au onorat arta muzicii prin creațiile lor!

Pentru progresul tuturor elevilor de la Conservator!

Cea mai pură bucurie și cea mai deschisă fraternitate au caracterizat această reuniune, în care au fost cântate cuplete compuse de către cetățenii Devilliers și Dugazon.

La ora nouă seara, sala banchetului a devenit sală de bal, unde s-au reunit marea parte a elevilor Conservatorului.

Această sărbătorire, interesantă în toate detaliile ei, a avut loc cu o decență și într-o ordine remarcabile.

Puțină legislație

Art. X

O bibliotecă națională de muzică se constituie la Conservator; ea cuprinde colecția completă de partituri și lucrări referitoare la această artă, instrumentele antice sau străine, ca și pe cele autohtone care pot, prin perfecțiunea lor, să servească drept modele.

Art. XI

Această bibliotecă este publică și este deschisă în perioadele hotărâte de către Institutul național al științelor și artelor, care numește bibliotecarul.

Art. XII

Salariile fixe ale inspectorilor de învățământ [responsabilii pentru procesul didactic din Conservator] sunt stabilite la cinci mii de livre pe an; secretarul la patru mii de livre; bibliotecarul la trei mii de livre. [...]

Decret privind diverse măsuri tranzitorii pentru punerea în aplicare a Legii din 16 Thermidor Anul III

[...] Obiectele ce trebuie să formeze biblioteca Conservatorului, ca urmare a articolului X al Legii precedente, vor fi alese din depozitul înființat de Comisia provizorie pentru arte, de către o Comisie de artiști muzicieni, numită de Comisia pentru instrucție publică.

Comitetul îl autorizează pe cetățeanul Chenier să propună Convenției pe cetățenii Méhul, Grétry, Gossec, Lesueur și Cherubini pentru îndeplinirea funcțiilor celor cinci inspectori de învățământ la Conservatorul de muzică înființat pe 16 [Thermidor] anul curent.

Propunerea și nominalizarea bibliotecarului, 30 Thermidor Anul III – 17 August 1795 și 2 Fructidor Anul III – 14 August 1795

Inspectorii pentru învățământ de la Conservatorul de muzică propun Comitetului să-l numească pe cetățeanul Eler pentru îndeplinirea funcțiilor bibliotecarului în susamintitul Conservator. Comitetul Secției a III-a să-i înainteze, neîntârziat, un raport în această chestiune, ca și pentru altele similare.

Comitetul, în executarea articolului XI din Legea din 16 Thermidor privind organizarea Conservatorului de muzică, îl numește pe cetățeanul Eler bibliotecar al susamintitului Conservator. Comisia pentru instrucție publică este însărcinată să notifice această decizie membrilor care administrează instituția menționată, ca și pe cetățeanul Eler.

În 24 octombrie 1795, Comitetul pentru instrucție publică numește Comisia de artiști muzicieni însărcinată cu selectarea obiectelor ce aveau să formeze colecția bibliotecii Conservatorului: cetățenii Méhul, Lesueur, Eler, Kreutzer, Lefevre (Xavier), Levasseur, Gothmann.

Ochii negri și ghetetele roz

Doctorul Berlioz hotărâse că fiul său avea să-i moștenească meseria și clientela din mica localitate Côte-Saint-André (Isère) și că avea să se ocupe personal de educația lui Hector. Istoria, latina, Virgiliu și Horațiu, algebra - îi erau, însă indiferente lui Hector. Nu la fel erau solfegiul și flajeoletul, nici *Tratatul de armonie* ori pasajele din Gluck ajunse întâmplător în mâinile sale. Cum rezultatele la învățătură erau tot mai slabe, tatăl i-a umplut camera cu gravuri înfățișând tot felul de inși jupuți, mai multe schelete și un

craniu de cea mai bună calitate. Studiarea acestora a făcut posibil un cvintet pentru flaut, două viori, alto și bas compus de Hector și oferit cercului filarmonic din oraș, care l-a interpretat cu mult succes în fața a vreo cinci sute de persoane! Tânărului de doisprezece ani nu-i stătea capul decât la muzică.

Intr-o vară se îndrăgosti peste poate. Aflat într-un sat vecin, unde-și mai petrecea câte o scurtă vacanță, Hector o întâlnise pe Estelle (16 ani), frumoasa nepoată a unei doamne din nobilime. Ochii negri și ghetetele roz pe care le purta fata,

drăgălășenia ei, i-au pricinuit lui Hector primele și cele mai profunde neliniști amoroase.

DUBUFE, Hector Berlioz, pe la 1830
(<http://www.hberlioz.com>)

Copilul nu mai dormea, nu mai mânca, nu mai vorbea și slăbea văzând cu ochii. Vai, însă: Estelle era mai interesată de unchiul băiatului, un chipeș militar de vreo 22 de ani, aflat pe-acolo în concediu de la unitate, cu care valsa pe la serate. Cum remarcase interesul lui Hector, atunci când nu dansa Estelle chicotea cu celelalte fete de aceeași vârstă pe seama figurii pierdute a băiatului, extaziat de prezența ei. Estelle avea să rămână imagine de fundal pentru întreaga viață a lui Berlioz. Legătura dintre ei n-a dispărut niciodată, iar când Estelle, acum de 66 de ani, l-a invitat la nunta fiicei sale (el avea șaiszeci și unu) Berlioz i-a răspuns, pe 28 octombrie 1864: „Cât de frumoasă este viața, atunci când o luminează anumite sentimente...Primesc scrisoarea de invitare; adresa a fost scrisă de către dumneavoastră, de către dumneavoastră, Doamnă dragă, recunosc mâna! ...Este un gând ce l-ați avut pentru un exilat...Care înger vă va înapoia binele ce mi-ați făcut? – Da, cât de frumoasă este viața, dar moartea ar fi și mai frumoasă: să fiu la picioarele voastre, cu capul pe genunchii voștri, mâinile voastre între mâinile mele și astfel să se sfârșească totul!” Timpul nu trecuse deloc pentru dragostea lui.

Doctorul Berlioz încerca pe toate căile să-l „îndrepte”: „Învață cursul de osteologie și o să-ți cumpăr de la Lyon un flaut cu

cheițe de argint!” A fost, poate, pentru prima dată când osteologia a jucat un rol în performanța cuiva la flaut. Cum-necum, iată-l pe Berlioz plecat la Paris, să studieze medicina. Nu l-au convins, însă, nici exponatele din Clinică, nici planșele și nici măcar asistența la disecții. I-a scris tatălui său că avea să studieze muzica. Acesta, învins, i-a răspuns că n-avea decât, dar fără sprijin de acasă. Așa a ajuns Hector Berlioz, pe la optsprezece ani, să se înscrie la Conservator. Pentru a se întreține, s-a angajat de câteva ori tenor de cor în diverse spectacole, prilej cu care se poate să-l fi cunoscut pe Pierre-Aimable Ro(c)quefort, el însuși corist de ocazie, care avea să-i devină prieten pe viață, bibliotecar și copist personal, „om de o inteligență neobișnuită și muncitor infatigabil”.

Estelle, foto: <http://www.hberlioz.com>

„Fuga” de Cherubini op. 9. La Conservator

Cherubini tocmai devenise directorul Conservatorului și încerca să impună decență și rigoare într-un loc care numai puritan nu era. Tot el conducea și biblioteca, întrucât, din 1819, de la moartea abatelui Roze, nu fusese numit un succesor ca bibliotecar. A început prin a reglementa accesul în clădire: băieții pe o poartă, fetele pe alta, așa încât să nu se întâlnească decât sub ochii vigilenți ai profesorilor, atunci când se impunea (repetițiile corului pentru operă, de exemplu). Lui Berlioz îi păsa prea puțin de hachițele lui Cherubini: el dorea numai să studieze partiturile operelor, așa că într-o zi intră pe la fete. Un angajat îl prinde și încearcă să-l întoarcă. Amuzat, Berlioz îl trimite la păscut și intră în sala

de lectură a bibliotecii, unde în jurul unei mari mese rotunde se aflau mai mulți cititori. Angajatul, dornic să crească în ochii proaspătului director, fuge la acesta și raportează incidentul. Cherubini, mai cadaveric și cu părul mai zbârlit ca de obicei și, din cauza enervării, incapabil să-și controleze bâlbâiala și accentul italianesc, intră val-vârtej în bibliotecă însoțit de angajat și dau amândoi târcoale mesei, privindu-l atent pe fiecare cititor, până când subalternul zice: - Așa-i! Sufocat de nervi, Cherubini nu poate spune, un timp, decât - Ah! Ah! Ah! După care - Voui esteți care ze intrati pe la porta che, che, che io no vrei ze intrati! - N-am știut! Altădată nu mai fac! - Altradata, altradata! Ma che, che faceti aici? - Am venit să studiez partiturile lui Gluck! - Ma che treaba ai con Gluck? Cine a permis ție ze studiere a la biblioteca? Berlioz a început să-și piardă răbdarea: - Domnule! Gluck a scris cea mai frumoasă muzică dramatică, iar biblioteca este deschisă publicului larg între zece și trei. Este dreptul meu să fiu aici și mă folosesc de el. - Dere, dere dreptul?? Non avete niciun dreptul! Lo retrag Io! - Eu, totuși am să vin! - Interdic!! Cum, cum, cum dzice ție? - Domnule, zice Berlioz, tot mai palid și el, numele meu vă va fi, poate, cunoscut într-o bună zi, dar acum...nu vi-l spun! - Che se prende, Hottin! (numele angajatului). Prende ze dau la prigione! Și iată-i pe directorul Cherubini și pe slujitorul Hottin într-o scenă de *opera buffa*, alergându-l pe Hector Berlioz în jurul mesei, spre stupefarea celorlalți cititori, răsturnând scaune și pupitre de lucru într-o hărmălaie franco-italiană de nedescris. Berlioz scapă, până la urmă, de persecutori, aruncându-le, din pragul ușii: - N-o să mă aveți, nici pe mine, nici numele meu și voi reveni ca să-l studiez pe Gluck! Pe parcursul urmăririi, Berlioz l-ar fi făcut pe Cherubini „bătrân nebun și maniac”, lucru pe care l-a retras mai târziu, zicând că n-a făcut-o, dar că se miră că n-a făcut-o, deoarece era la vârsta când bărbații se poartă grosier, spunând exact ceea ce gândesc. Aceasta a fost prima întâlnire a lui Berlioz cu biblioteca Conservatorului, a cărei piatră de temelie fusese pusă de către cetățeanul Chaptal cu douăzeci de ani înainte. După vreo paisprezece ani, ca o ironie, avea să devină adjunct, apoi bibliotecar șef al aceleiași bibliotecii, cu Hottin ajuns cel mai înfocat susținător al său și cel mai devotat băiat de orchestră.

Berlioz a continuat să frecventeze biblioteca, așa cum promisese, pentru a se documenta și apoi pentru a scrie bună parte din studiile muzicale despre Gluck, Beethoven și Weber pe care avea să le publice începând cu 1825. A și donat, conform registrului de intrări (2

martie 1830) „un exemplar cu nouă melodii pentru una sau două voci și coruri cu acompaniament de pian, donat bibliotecii de către domnul Berlioz”. Era culegerea de *Irish Melodies*, Op.2, pe texte de Thomas More.

O război eșuată (din fericire)

Estella rămasă departe în copilărie, iconă cu ochi negri și ghetuțe roz, Berlioz se îndrăgostește fără leac de Henriette Smithson, actrița engleză ce o juca pe Ofelia din *Hamlet* într-o trupă venită la Paris din Anglia. Îi scrie scrisori înfocate, îi cere întâlniri, își planifică concerte în aceeași zi cu spectacolele ei, ajungând pe același afiș...Totul e în zadar. *Ofelia* îl ignoră, dacă nu chiar îl respinge. Mai mult, se întoarce imediat în Anglia, abandonându-l unei dezolări nesfârșite. Dar, minune! Un amic, pianist german, îi semnaleză o actriță-cântăreață la pian într-unul din teatrele de bulevard care seamănă incredibil cu *Ofelia* și cântă minunat. Berlioz se azvârle într-o iubire în efigie. Iar declarații, iar întâlniri, acum reușite, iar promisiuni, speranțe, planuri, poftă de viață. Reușește, în pofida malversațiunilor lui Cherubini, să-și prezinte în 1831 *Simfonia fantastică* și primește premiul mult dorit al Conservatorului: un stagiu la Academia franceză de la Roma. Trebuie să se despartă, temporar, de dublura *Ofeliei*, căreia îi face jurăminte pe veșnicie printre lacrimi de amor. La Roma, fatalitate! Primește scrisoarea indignată, neînduplecată a mamei dublurii, care îl acuză că i-a sedus copila și, prin aceasta, aproape (?) că a dezonorat-o; că dezaprobă și interzice orice legătură între cei doi și că, în fond, copila tocmai s-a măritat!!! Marie-Félicité-Denise (cunoscută Camille) Moke, l-a părăsit pentru Camille Pleyel, pianist el însuși, creatorul a două săli de concerte în Paris și celebru fabricant de pianuri, furnizor pentru Liszt, Chopin... (Mariajul nu a durat mult: în 1835 Camille s-a despărțit de Marie din pricina „comportamentului ei necorespunzător și a constantei infidelități.”) Glasul războiului bubuie în timpanele lui Berlioz, care decide pe loc să se întoarcă la Paris, să le împuște pe ex-viitoarea soacră, pe necinstita fostă probabilă soție și pe mârșavul personaj ce îi luase locul lângă ea. Apoi, normal, avea să se sinucidă. Poseda două pistolete cu câte două focuri încărcate, exact câte îi trebuiau. Pentru situația în care „focul lui” s-ar fi blocat, (se cunoșteau cazuri) mai avea pregătite două flacoane (unul cu laudanum și unul cu stricnină), urmând să se otrăvească pe loc. A pregătit și o scrisoare cu indicații privind instrumentarea *Codei* din partea *Un Bal (Simfonia fantastică)*, pe care a trimis-o

unui prieten la Paris, pentru cazul că societatea de concerte ar fi dorit să execute lucrarea *în absența compozitorului*. Și-a înghesuit toate lucrurile într-un cufăr, pe care a lipit adresa din Franța a tatălui său, cu indicația să-i fie expediate, deoarece trăsura poștei, cu care urma să se deplaseze, nu accepta bagaje de mari dimensiuni. Până aici, toate bune. Dar, cum să intre în casa femeilor din Paris, unde urma să se petreacă scena tragice răzbunări? Avea să se deghizeze! A căutat și a găsit un magazin care vindea haine femeiești după moda franceză: „Doamnă, i-a zis proprietarei, acum e amiază. Plec deseară din oraș. Puteți să-mi pregătiți până la ora cinci o toaletă completă de cameristă cu rochie, pălărie, voal verde, în fine, tot ce trebuie? Nu contează cât costă!” S-a putut. La ora cinci s-a dus, a probat și a plătit, lăsând, mărinimos, douăzeci de franci bacșiș. „Mii de mulțumiri, domnule, vă prezic succesul total; veți fi fără îndoială, fermecătoare în mica dumneavoastră comedie”, îi ură, cu grație, proprietara. La ora șase, trăsura poștei porni ducând cu sine corespondența, pe Berlioz și, într-unul din buzunarele de transport interioare, strâns împachetată, garderoba feminină a acestuia. Singurele cuvinte schimbate între Berlioz și surugiu pe parcurs au fost când acesta i-a luat pistoalele, i le-a descărcat și a ascuns totul pe sub pernele trăsorii. Puteau fi atacați pe drum de bandiți, care deveneau foarte violenți dacă suspectau intenția de a li se opune rezistență. De teamă că ar putea fi ucis înainte de a se răzbuna, (curat ghinion!) Berlioz n-a avut nimic împotriva („Cum doriți, domnule, nu am nimic cu bandiții și mi-ar plăcea să compromitem călătoria.”) Ajunge la Genova și...nenorocire! Schimbaseră poștalionul la Pietrasanta, iar Berlioz uitase costumația pentru deghizare în prima trăsură. Cutreieră tot orașul și, la a patra încercare, o modistă își pune la ore suplimentare croitoresele care îi ajustează în timp util o nouă ținută de cameristă. Călătoria continuă, iar pe Berlioz încep să-l bântuie îndoielile. Își plânge în avans gloria ce l-ar fi așteptat – Oh! Atât de tânăr, atâtea partituri și mai grandioase pe care le am în minte, trebuie doar scrise, dar, nu, trebuie să moară cu toții, trebuie să-i extermin, să le sparg capetele, așa va fi etc. etc. De acuma, poștalionul merge pe un drum paralel cu marea, pe înălțimile unor râpe adânci, pe lângă întăriturile cetății, se oprește pentru mici reparații, zgomotul mării îl atrage pe Berlioz, care se apleacă să o privească, are un moment de slăbiciune și...cade (sau se aruncă ?) A doua zi îi scria lui Horace Vernet, directorul Academiei Franceze din Roma: „Domnule, o crimă hidoasă, un abuz de încredere m-au făcut să delirez de furie de la

Florența până aici. Zburam spre Franța, pentru cea mai justă și cea mai teribilă răzbunare. La Genova, o clipă de amețală, cea mai inimaginabilă slăbiciune mi-a zdrobit voința. M-am abandonat disperării unui copil; dar, în sfârșit, am scăpat ca prin urechile acului, cu doar niște apă sărată înghițită, pescuit ca un somon și după ce am stat ca mort întins la soare vreun sfert de oră și am vomitat violent o altă oră întreagă. Nu știu cine m-a scos; m-au considerat căzut accidental de pe zidurile cetății. [Niște marinari aflați în zonă îl „pescuiseră” și îl aduseseră la mal.] În fine, trăiesc, trebuie să trăiesc pentru cele două surori ale mele pe care moartea mea le-ar fi ucis și trebuie să trăiesc pentru arta mea.”

„Ofelia” (cea dintâi) revine

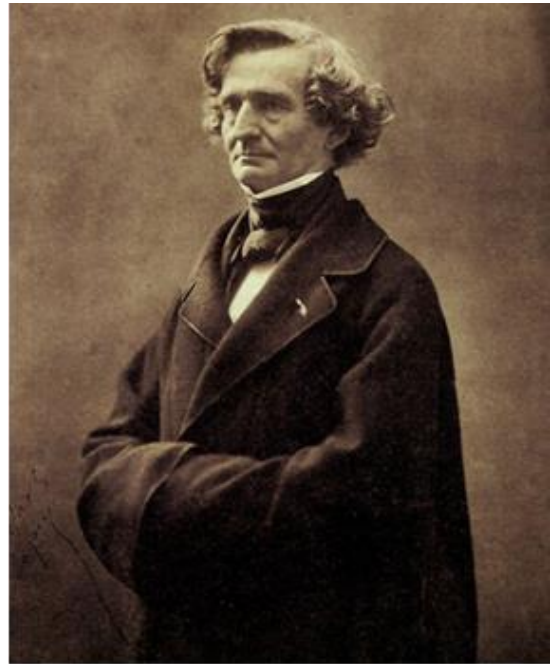
Berlioz a continuat să compună, să susțină concerte, să scrie, să se certe din când în când cu Cherubini și să supraviețuiască împrumutându-se pe la prieteni, până când, 1832, Henriete Smithson („Ofelia”) se întoarce la Paris, în fruntea teatrului ei englez. Teatrul era pe cale să falimenteze, Henriete era plină de datorii dar...acceptă, ca pe o distracție, să revadă *Simfonia fantastică* și *Lélio* sau *Întoarcerea la viață*. Acum simte că are o revelație: frământările artistului-personaj din monodramă, lacrimile, declarațiile, visurile sale cele mai dureroase erau toate pentru ea, Ofelie și Julietă în același timp. De la indiferența totală pentru Berlioz, ajunge la dragostea totală (mai încolo, va ajunge la tiranie și gelozie). Viața începe să-și schimbe culoarea, în ciuda părinților Henrietei, care se opuneau legăturii, ca și părinții lui Berlioz (o actriță – ce oroare!!), dar urmau alte necazuri: pe 1 martie 1833, Henriete calcă strâmb coborând din cabrioletă în fața casei și doi trecători de-abia o prind și o duc, jumătate leșinată și cu un picior rupt, în apartament. Alte datorii, la medici, și farmaciști, alte concerte și foiletoane pe bani puțini...Norocul a fost că la unul din concerte, (pe 2 aprilie) într-un antract, au luat parte Chopin și Liszt, ceea ce a dus încasările la vreo 6500 fr și au putut să achite câteva facturi. În fine, în toamna lui 1833 cei doi s-au căsătorit, în ciuda și împotriva tuturor.

Acordurile fericirii: Paganini, biblioteca

Până în 1838, viața a urmat același curs opintit, cu bani puțini, datorii multe, șicane așa ca-ntre artiști etc. Pe 16 decembrie, bolnav de bronșită, Berlioz dirijează, în sala Conservatorului, un concert în care se cântă

Simfonia fantastică și Harold în Italia. În sală se afla Paganini, a cărui boală cronică de laringe îl împiedica să mai vorbească, (avea chiar să-l omoare) însoțit de fiul său, Achille, pe post de purtător de cuvinte citite pe buzele tatălui. La sfârșitul concertului, Paganini a urcat cu greu pe scenă și, căzând în genunchi, i-a sărutat mâinile lui Berlioz, îngăimând ceva. Achille a „tradus”: „tatăl meu vă asigură că n-a mai trait o impresie asemănătoare la un concert, că muzica dumneavoastră l-a bulversat...” După două zile, pe 18 decembrie, același Achille se prezintă la locuința lui Berlioz cu un plic din partea lui Paganini: o scrisoare pe care trebuia să o citească singur și încă un bilet. Scrisoarea zicea: „Dragul meu prieten, Beethoven fiind mort, doar Berlioz îl mai putea reînvia; iar eu, care am gustat divinele voastre compoziții, demne de un geniu asemenea dumneavoastră, găsesc că e de datoria mea să vă rog să binevoiți să acceptați, ca pe un omagiu din partea mea, douăzeci de mii de franci care vă vor fi înmânați de către Dl. baron de Rothschild atunci când îi veți prezenta notița inclusă. Credeți-mă întotdeauna prietenul dumneavoastră afectuos, Nicolò Paganini.” Biletul zicea: „Domnule baron, Vă rog să binevoiți a-i remite dlui Berlioz cei douăzeci de mii de franci pe care i-am depus ieri la dumneavoastră. Primiți etc., etc. Paganini”.

Berlioz și Henriette au văzut, în sfârșit, cum arată fericirea! Pe 20 decembrie îi scria surorii sale: „Shakespeare zice că nenorocirile vin întotdeauna câte două; la fel este și cu evenimentele fericite...Am fost anunțat că sunt numit bibliotecar adjunct la biblioteca Conservatorului. Bibliotecarul șef este unul din cei mai buni prieteni ai mei și își face treaba fără a fi plătit. Eu, dimpotrivă, o să primesc două mii de franci pe an fără a avea nimic de făcut. Mi se dă o sinecură. Încasările vor putea crește până la trei mii de franci în anul viitor. N-am primit încă numirea oficială dar am fost asigurat că totul va fi bine.” Numirea a primit-o după șapte săptămâni, în 1839, iar lucrurile nu erau chiar așa cum credea: primea 1500 Fr nu două mii, iar suma nu a mai crescut până prin 1866. Dar, ce conta: îi primea fără să facă nimic. Pe parcursul celor șapte săptămâni, Cherubini a încercat să împiedice numirea, i-a scris Ministrului de interne, a invocat faptul că noul bibliotecar avea să fie mai mult absent decât prezent, din pricina turneelor...Hector Berlioz a primit numirea ca bibliotecar adjunct începând cu data de 1 ianuarie 1839.

Hector Berlioz, fotografie de Nadar, 1855, [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Bibliotecarul șef la care se referea Berlioz era Auguste Bottée de Toulmon. Tatăl său cu același nume fusese profesor la Școala Politehnică și administrator al salpatrierilor și al pulberăriilor franceze (un fel de Ministru al prafului de pușcă!), a inventat eprubeta hidrostatică pentru măsurarea forței explozive a pulberilor și a scris *Arta fabricării prafului de pușcă* (1811), respectiv *Arta salpatrierului* (1815). Fiul său trebuia să-i urmeze cariera, dar a renunțat din motive de sănătate. Și-a descoperit interese artistice și chiar talent muzical și, cum provenea dintr-o familie foarte bogată, iar problema veniturilor nu exista, își permitea să se ocupe de administrarea bibliotecii Conservatorului, benevol: un fel de director executiv pro bono.

Starea bibliotecii nu era prea bună în 1839. În noiembrie 1838, Auguste Botée de Toulmon îi cerea directorului (Cherubini) construirea unei săli de studiu pentru public: „În bibliotecă, plasată chiar sub acoperiș, este un frig glacial iarna, iar vara căldura împiedică o frecventare ceva mai îndelungată. Proximitatea sălilor pentru lecții de instrumente favorizează zgomotul permanent, deranjându-i pe cercetători. Gerul înăsprindu-se, cititorii au fost nevoiți să se retragă într-o încăpere întunecoasă din fundul bibliotecii, așa de mică încât nu s-a putut amenaja acolo nici biroul meu. Locul seamănă cu o magazie de vas, unde lumina ajunge prin două oberlihturi aflate chiar sub plafon, iar cele maximum opt persoane care încap sunt, în continuare, urmărite de gălăgia instrumentelor la repetiții.” În această

primitoare atmosferă era invitat Berlioz să nu facă nimic!

A făcut, totuși, câte ceva. Johannes Weber, cronicar muzical la „Le Temps” ne spune că Berlioz venea de regulă vinerea, stătea câțva timp într-o încăpere vecină cu biblioteca, (unde probabil că scria scrisori), apoi pleca. Biblioteca era abonată la un număr de jurnale de muzică germane. Berlioz a decis anularea abonamentelor (cine le putea citi în germană!?) și folosirea bugetului pentru achiziția de partituri. I-a scris lui Liszt, pentru a primi toate marile partituri ale acestuia, pe lângă cele ale lui Schumann, Richard Wagner și alții. Astfel, chiar dacă nu s-a agitat prea mult (ba chiar deloc!) cu operațiunile curente, Berlioz și-a îndeplinit, totuși, una din cele mai impunătoare sarcini ale unui director de bibliotecă în secolul al XIX-lea: orientarea achizițiilor, contribuția personală la îmbogățirea colecției. Oamenii, funcțiile, clădirile se schimbă, dar colecția rămâne!

O lungă serie de concedii, toate plătite, a completat activitatea de bibliotecar a lui Berlioz, ocupat cu concertele. În 1848, Revoluție! Angajații (în special „bugetarii”) se înghesuie să-și exprime adeziunea la noua istorie ce li se propunea, utilitatea pentru noile autorități, să-și ofere serviciile și grija pentru bugetul țărișoarei (atunci când nu erau în cauză). În vreme ce Berlioz se afla în Anglia pentru un turneu de concerte (cinci luni), la Conservator, adunarea generală a salariaților desemnează o comisie care să propună reformarea institutului, conform noilor cerințe. Comisia, din care făcea parte și Auguste Mathieu Panseron, fost elev al lui Salieri, protejat al lui Cherubini, autor de romane, șansonete, barcarole și cântece patriotice, profesor de canto, propune, printre altele, ca funcția de bibliotecar adjunct să nu mai fie plătită, ba chiar poate fi desființată: conducerea era oricum asigurată gratuit (ca și cum Botée de Toulmon ar fi fost nu doar bogat, ci și veșnic), adjunctul, iată, mai mult lipsea... Lui Berlioz i se rețin de la plată salariile convenite pe timpul concediului. Revenit în Franța, îngrijorat pentru viitor, îi scrie ministrului, dar și lui Victor Hugo, unul din „influencerii” de succes ai timpului. Iată răspunsul ministrului, către directorul institutului: „Libertate-Egalitate-Fraternitate. 7 August 1848. Cetățene director, Cetățeanul Berlioz mi-a cerut să-i fie restituită suma reținută asupra salariilor convenite pe perioada ultimului concediu. Consimt să i se facă această favoare și vă rog să binevoiți să luați toate măsurile necesare pentru ca suma reclamată să-i fie pusă la dispoziție. Salut și

fraternitate, Ministrul de Interne, semnat SENARD.”

Următorii doi ani au trecut fără evenimente, (doar cu concedii pentru turnee în Anglia, la Hanovra și la Dresda) când, în 1850, Botée de Toulmon muri, pe 23 martie. Pe 25 martie, Berlioz îi scria directorului Conservatorului, cerând avansarea: „Funcțiile de conservator pe care le îndeplinesc de mult timp în această bibliotecă și cunoașterea aprofundată pe care o am despre resursele și nevoile ei îmi conferă dreptul...” Berlioz este numit bibliotecar șef în aprilie 1850, dar salariul avea să-i crească la 3.000Fr abia în 1865. Cum „cunoașterea aprofundată” nu-i permitea să se ocupe de treburile bibliotecii, acestea fură preluate cu succes de către angajatul A. Leroy, conștiincios, priceput și pasionat, pregătit din timp de către răposatul de Toulmon pentru această situație.

Melodii secrete & Finale

Berlioz și-a continuat activitatea muzicală – și bine a făcut! A scris foiletoane muzicale pentru *Journal des débats*, iar în 1853 a profitat de o ocazie și l-a ridiculizat pe Auguste Panseron, cel care alături de alții voise să-l reformeze în 1848. Profesorul de canto de la Conservator începuse să-și piardă auzul, așa că a fost nevoit să renunțe la post. Ca să-și mai amortizeze din pierderile financiare, a deschis un soi de „service muzical”: un cabinet de consultații unde, pentru o sută de franci, repara toate falseturile, toate dizarmoniile, toate acompaniamentele periculoase pentru auz, toate cacofoniile muzicale pe care le comiteau (mulții) compozitori amatori de romane cu “naturelul simțitor”, dar habarniști în arta compoziției și/sau a interpretării. A distribuit în tot Parisul și în provincie sute de prospecte, pentru a-și face reclamă. I-a dat și lui Berlioz unul, spre a-l insera în *Journal des Débats*, la cronică muzicală de care se ocupa. Atât a așteptat Berlioz! A publicat prospectul dar i-a schimbat titlul cu unul după modelul doctorilor, tot mai mulți, care-și prezentau cabinetele de consultații pentru „boli secrete” – tot mai frecvente și ele: „*Cabinet de consultații pentru melodii secrete*, iar la sfârșit a adăugat: „Se vorbește deja despre tratamente melodice minunate operate în foarte scurt timp de către dl Panseron. Succesul îi este asigurat, deși concurența este inevitabilă; sunt atâtea melodii în aer!”

Berlioz, Felix Tournachon (Nadar),
 “Journal pour rire”, 18 sept. 1852 (<http://www.hberlioz.com/>)

Puține lucruri mai rămân de spus despre bibliotecarul Berlioz. În 1858, o circulară a Ministerului Agriculturii și Comerțului îl „informa pe dl Bibliotecar despre expedierea pe adresa bibliotecii a unui exemplar din vol.nr. 88 de brevete de invenții primit conform legislației din 1791”. În josul paginii, nota lui Berlioz: „Să citești toate balivernele astea!”

In 1860, sub directoratul său, biblioteca a trebuit să se mute. Desigur, s-au ocupat angajații de toată operațiunea, în timp ce directorul a găsit (spre regretul nostru) prilejul să scape de o sumedenie de scrisori și mici obiecte personale adunate în birou. Nu a distrus, însă, și materialul muzical ce i-a servit în concerte încă din 1830. „Am donat Societății Conservatorului întreaga masă muzicală ce o posed, partituri separate de orchestră și coruri gravate și copiate, reprezentând tot ce este necesar pentru execuția completă a tuturor lucrărilor mele, cu excepția operelor. Această bibliotecă muzicală, care mai târziu va fi prețioasă, nu putea ajunge în mâini mai bune.”

In 1866 este numit conservator al Muzeului de instrumente al Conservatorului, funcție cumulată cu cea de bibliotecar, dar neplătită.

Testamentul, redactat în 12 iunie 1868, conține următoarea clauză: „Donez și las moștenire Bibliotecii Conservatorului din Paris, al cărei Bibliotecar sunt, cele patru mari partituri ale mele manuscrise (copii și autografate): 1. *Benvenuto Cellini*, operă în 3 acte; 2. *Căderea Troiei*, operă în 3 acte; 3. *Troienii la Cartagina*, operă în 5 acte; 4. *Beatrice și Benedict*, operă în 2 acte.” Berlioz își îndeplinea astfel, pentru ultima dată, sarcina de director al bibliotecii: îi îmbogățea colecția și își punea, în același timp, opera la adăpost.

Pe 8 martie 1869, Hector Berlioz s-a stins, cu gândul la o fată cu ochi negri și ghetuțe roz. A fost înmormântat aproape de mormântul soției și al amantei, pe care le-a îngropat la un loc pentru a le putea plânge deodată, așa cum le iubise. Biblioteca începută de cetățeanul Chaptal își închidea porțile după cetățeanul Berlioz, plecat într-o călătorie fantastică.

Citiți mai mult:

“Gazette Nationale ou Le Moniteur Universel”, No318, Octidi, 18 Thermidor an 9 [3 august 1801] de la Republique française, une et indivisible, p. 1-2 (gallica.bnf.fr)

Le Conservatoire National de musique et de declamation, Documents historiques et administratifs recueillis ou reconstitués par Constant Pierre, Paris, Imprimerie Nationale, 1900 (gallica.bnf.fr)

Henri Blaze de Bury, *Caractères et Portraits du temps - Hector Berlioz*, «Revue des Deux Mondes», 2ème période, tome 80, 1869 (p.1006-1021), <https://fr.wikisource.org>

Eugène de Mirecourt, *Berlioz*, Paris, Gustave Havard ed., 1856 (<https://gallica.bnf.fr>)

Hector Berlioz, *Les Soirées de l'orchestre, Quatrième soirée, Un début dans le Freyschutz – nouvelle nécrologique*, (<http://www.hberlioz.com>)

Johannès Weber, *Critique musicale*, “Le Temps”, 1 juin 1885 (gallica.bnf.fr)

“Journal des débats politiques et littéraires”, mercredi, 6 avril 1853 (<https://gallica.bnf.fr>)

Adolphe Boschot, *Le crépuscule d'un romantique Hector Berlioz, 1842-1869* d'après de nombreux documents inédits, Paris Plon-Nourrit 1912 (<https://gallica.bnf.fr>)

Les noms de jour du calendrier republicain, (<https://www.napoleon.org>)

Hector Berlioz, *Mémoires*, Edition présentée et annotée par Pierre Citron, Flammarion, Paris, 1991

Le Ménestrel, Feb. 1883, (<https://gallica.bnf.fr>)

Le Ménestrel, 22 Juillet 1911 (<https://gallica.bnf.fr>)